

Het zou ons verblijden, indien dit voor onze zieken en thuiszittenden de uitkomst bleek om met de gemeente, die te hunner plaats is, het Woord Gods te hooren.

— Algemeen Christelijk.

Men kan niet voorzichtig genoeg zijn met het algemeen-christelijke.

Het lijkt zoo mooi, wanneer al wat zich christen of althans positief-christen of nog nader positief-protestantisch-christen noemt, gezamenlijk optrekt.

De eenheid, welke daarbij vertoond wordt, heeft iets aantrekkelijks.

Zij schijnt zoover te verkiezen boven de verdeeldheid, die nu openbaar wordt.

Zij schijnt.

Want in werkelijkheid blijft de verdeeldheid.

Alleen wordt ze gemaskerd.

Neem de Gereformeerden en de Ethischen.

Ontlang bespraken we nog, hoezeer beider wereld- en levensbeschouwing uiteenloopt.

Wanneer zij nu een gezamenlijke actie gaan voeren en dat niet op een bepaald oogenblik, maar bij voort- duur, wanneer zij samen propaganda gaan maken voor een „christelijke“ beschouwing, moet dat onvoorwaardelijk voor beide op een verzwakking van eigen wereld- en levensbeschouwing uitloopen.

Antwoordt men: dat hindert niet, dan is men geen overtuigd aanhanger van eigen beschouwing, dan heeft men geen eigen beschouwing meer.

Daaraan moesten we onwillekeurig denken, toen we inzag namen van het eerste nummer „Onze Tijd“, Algemeen Christelijk Weekblad voor Nederland en Koloniën.

Ter voorkoming van misverstand merken we op, dat de ondertitel nog niet het algemeen-christelijke behoeft uit te drukken.

Die kan ook anders worden verklaard.

Maar uit den prospectus op den omslag en ook uit den inhoud blijkt de toelag van het algemeen-christelijke duidelijk. Men komt er rond voor uit.

Behalve artikelen van anonymi (ongenoemden), komen er ook stukken in voor van auteurs, die een goeden Gereformeerden naam hebben, maar tevens een meditatie van een man als Dr. Stegenga.

Aan respect voor de personen der Ethischen ontbreekt het ons waarlijk niet.

Niet gaarne zouden wij b.v. Dr. Stegenga persoonlijk onaangenaam zijn. Wij hebben niet de eer hem persoonlijk te kennen.

Maar zijn richting achten wij voor onze jonge menschen vooral gevaarlijk.

Mogen we nu door het in de huiskamer brengen van zulk een weekblad onze jongelui aan zulk een voorlichting toevertrouwen?

Het wordt waarlijk tijd, dat we op onze huiselijke lektuur wat kieskeuriger zijn!

Er wordt geklaagd over gemis aan kerkelijk besef bij jongeren.

Klagen is goedkoop.

Maar wat hebt gij gedaan en wat doet gij nog om zulke klachten te voorkomen?

Ja maar, zoo zegt de Prospectus, ons blad wil in christelijke gezinnen de plaats innemen van „Haagsche Post“ en „Groene Amsterdammer“.

Afgedacht van het feit, dat het eerste nummer niet veel moed geeft dat het in afzienbaren tijd tegen deze bladen zal kunnen concurreren, achten wij zulke concurrentie ook niet noodzakelijk.

En was zij noodzakelijk, dan zijn wij als Gereformeerden sterk genoeg om die zelf ter hand te nemen.

Maar wij behoeven de overzijde toch niet in alles

na te doen en daarvoor ongeveer gelijken vorm te kiezen?

Wij betwisten vanzelf den Ethischen het recht niet hun gevoelens te propageeren. Dat zou ongerijmd zijn. Maar laten zij het doen in hun eigen bladen, gelijk b.v. in het „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur“ geschiedt.

En de Gereformeerde evenzoo. Men richt zooveel bladen op, als men wil. Mits ze onze Gereformeerde wereld- en levensbeschouwing zuiver doen uitkomen.

Dat is en voor de Ethischen en voor de Gereformeerden het best.

Waar zij stellig gemeenschappelijke vijanden hebben, kunnen die overwonnen worden naar den bekenden regel: getrennt marchieren, vereint schlagen (zelfstandig optrekken, samen overwinnen).

Hoe meer de algemeen-christelijke actie zich uitbreidt, des te meer geven wij van onze zelfstandigheid prijs.

Vooral vergete men niet de waarschuwing van Dr. Knijper, dat een eenheid van Ethisch en Gereformeerd een vermenging is van IJzer en Leem.

Aan goede bedoelingen twijfelen we in het onderhavige geval niet.

Maar goede bedoelingen hebben soms kwade gevolgen. Juist ziende op den nood der tijden moet het algemeen-christelijke zooveel mogelijk worden ingeperkt.

Hoe meer en hoe beter we onze eigen wereld- en levensbeschouwing kunnen uitleven, des te sterker zal onze positie zijn en des te krachtiger ons verweer tegen het ongelooft.

Daar liggen in die wereld- en levensbeschouwing nog ongekende schatten, nog sluimerende krachten.

Die op te graven, te wekken en aan te wenden ter eere van God zij onze voornaamste taak.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Hebr. 6:4-6.

Van onzen lezer F. K. te W. ontving ik het volgende schrijven, dat ik, wijl het memorereen van den inhoud allicht evenveel ruimte zou vragen, maar in zijn geheel plaats:

Weleerwaarde Heer!

Aangemoedigd door uw ruime opvatting en welwillendheid in uw rubriek „Geestelijke Adviezen“ in „De Reformatie“ neem ik de vrijheid u ook iets te vragen. En wel aangaande het Schriftwoord hetwelk men leest in Hebr. 6 vers 4-6. Telkens als men over deze teksten hoort prediken of ze hoort gebruiken, om het een of ander nader te verklaren of te bevestigen, hoort men hier van een onvergefelijke zonde gewag maken.

Men beschouwt dan de gaven welke genoemd worden: verlicht geweest zijn en hemelsche gave gemaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gemaakt hebben het goede woord Gods en de krachten der toekomstige eeuw als verliesbaar goed.

Deze gaven gingen niet gepaard, zegt men dan, met de zaligmakende genade, ze worden beschouwd als tebeurtegevallen aan hoogverlichte personen, welke ze verzoedigen en waardoor hun oordeel des te zwaarder werd, als die afvallig geworden zijnde, het niet mogelijk is wederom te vernieuwen tot bekeering, als welke zichzelf den Zoon Gods wederom kruisigden en openlijk te schande maakten. Toch blijft mij bij een geruimen tijd geleden gehoorde verklaring, volgens welke, zoo ze juist is, de Kerk des Heeren door bovengenoemde verklaring een rijk troostwoord onthouden wordt.

Aan dit hoogst ernstige vermanende woord gaat vooraf, vooral in hoofdstuk 4 en 5, een korte maar

eer en mij bij voorkeur in zijn onderwijs oefen en de anderen daartoe aanspoor en zoo nu als altijd de macht en manmoedigheid van Eros loof voor-zoo-ver ik bij machte ben?

Met volkomen eerbijheid wordt hier erkend, dat de verheerlijking van Eros aan Sokrates ontleend is. Naar Sokrates, deels ook naar Plato moeten dus onze gedachten even terug.

Sokrates (470-399 vóór Chr.) heeft het woord „eros“ nog min of meer bewust vastgehouden in zijn oorspronkelijke betekenis. „Eros“ toch beteekent „liefde“: in de griekische fabelleer is Eros de god der liefde, die Psyche, de menschelijke ziel, door loutering heen, voert tot gelukzaligheid in de aanraking zijner liefde.

Aan deze idee van liefde nu, gelijk die in den naam „Eros“ verscholen ligt, herinnert Sokrates nog in de verte. Voor hem is Eros de liefde, die de menschen van hoogere streving in onderlinge toenadering en geestelijk verkeer veredelt en opheft, vriendschap en gevoel van wederzijdsche toewijding tusschen leermeester en leerling is bij hem dan ook de „erotiek“, die beider geest zuivert en verheerlijkt.

Verder nog wordt het begrip „Eros“ door Plato uitgewerkt en onbegonnen. Volgens Plato (427-347 vóór Chr.) heeft de ziel een voorbestaan, waarin ze de objectief bestaande ideeën schouwt, zij ziet die ideeën in haar voorwereldlijk bestaan en dat wel in een niet-lichamelijk wezen. Komt nu die ziel later in het lichaam en doorleeft zij het leven van de aarde, het leven van dezen tijd, dan treedt ze in aanraking met de werkelijkheid. In die werkelijkheid herkent ze de ideeën, die ze eerst in haar voorbestaan had gezien, en die ze thans belichaamd vindt in de werkelijke dingen. Zoo roept de werkelijkheid, die de ziel ontmoet, de herinnering wakker aan die verloren ideeën, die vroeger aanschouwde beelden en voorstellingen. En uit die herinnering, uit de worsteling om de idee in de werkelijkheid terug te vinden, ontstaat nu de

rijke verklaring van het lijden onzes Heeren, met een verwijl aan de Joden, dat zij, die naar den tijd eigenlijk allen leermeesters moesten zijn, nog altoos beginnelingen bleven.

Maar nu volgt: Nalatende het beginsel der leer van Christus laat ons tot de volmaaktheid voortvaren; en dan volgen eenige leerstellingen, in welke ze, indien God het toelaat, ook zullen voortvaren. Want het is onmogelijk degenen, die eens verlicht zijn geweest en de hemelsche gaven gemaakt hebben en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gemaakt hebben de goede woorden Gods en de krachten der toekomstige eeuw, dat die afvallig zouden worden. Dit te leeren zou niets minder zijn dan den Zoon Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken. Dit te veronderstellen, zou aan het werk van Christus tekort doen. Want evenals de aarde goede vruchten voortbrengt, zie vers 7, zoo ook deze bevoorrecht door den Heiligen Geest. Die echter doornen en distelen voortbrengen zijn verwerpelijk.

Geachte leeraar, het zou mij eens aangenaam zijn van u uw meening daaromtrent te hooren.

De prediker gewaagde ook van een afwijking der kanteekeningen in de verklaring, maar van den anderen kant kon hij ook niet al de gave in vers 4 en 5 genoemd als verliesbaar goed aanmerken.

Nu ik het onlangs weder hoorde verklaren zooals de kanteekeningen het doen, en ik den prediker, die een andere verklaring gaf werkelijk niet meer ken, wend ik mij tot u.

Met de meeste hoogachting verblijf ik enz.

De aanhef van dit schrijven is een, misschien niet onjuiste, waarschuwing voor me, met „ruime opvatting“ voor m'n taak en met „welwillendheid“ voorzichtig te zijn. Daarom sta hier de nadrukkelijke verzekering, dat het opnemen van dezen brief volstrekt geen belofte inhoudt, dat ik voortaan elk ontvangen schrijven zal gaan publiceren.

Een breedvoerige verklaring van de schriftuurplaats, waarover het gaat, en die van den tijd van Novatius af heel wat penen in beweging bracht, zou hier te veel ruimte vragen. F. K. vraagt die ook niet. Wat hij vraagt is alleen, of we bij de opsomming, waarmee de Hebreërbrief de hier bedoelde personen tekent, al of niet te denken hebben aan, zooals hij het juist uitdrukt „verliesbare gaven“. Een vraag, die hij zelf blijkbaar geneigd is, ontkennend te beantwoorden. En voor dit ontkennend antwoord meent hij dan eenigen steun te vinden in de opvatting die hij eens een prediker hoorde voordragen. Laat me daarom beginnen, met hem de verzekering te geven, dat geen enkel ernstig uitlegger, voorzover me bekend is, die laatste opvatting deelt. Wat ook wel te begrijpen is. Want ze raakt kant noch wal. Ze berust op een volmaakte willekeurige en hoogst-gewelddadige verdraining van den tekst. Het is al duidelijk niet te begrijpen, hoe iemand in vs 2 lezen kan van dingen, die boven het, in vs 1 genoemde „beginsel der leer“ uitgaan, en waartoe de lezers van den Brief, naar de meening van den schrijver, als oprechte geloovigen, wel vanzelf zullen voortvaren. Als F. K. de verzen nog eens rustig overleest, zal hij zelf gevoelen, hoe ongerijmd dat is. De zin van vs 1 loopt in vs 2 volkomen regelmatig door. De schrijver zet in vs 2 de in vs 1 begonnen opsomming voort. En al wat hij in het tweede vers noemt behoort dus, evenals wat hij in vs 1 noemde, tot de beginselen der leer waarbij hij niet wil dat ze zullen blijven staan.

Het: „En dat zullen we ook doen“, wil dus zeggen: „Ook op die beginselen zullen we nog wel terugkomen, ook die zullen we niet uit het oog verliezen.“

Doch daarop laat hij volgen een veelbetekenend „indien God het toelaat“. Veelbetekenend — omdat het inleidt en motiveert de ernstige waarschuwing die hij nu laat volgen. Dat „indien“ heeft nadruk. Het zegt den lezers, dat het ook anders zou kunnen zijn; dat God niet toeliet, hen nogmaals en telkens weer van die eerste beginselen te spreken. Hij zou het hun kunnen weigeren. Het zou ook nutteloos kunnen zijn. Wei-

filosofie; en de liefde tot die ideeën, dat is Plato's „eros“. Zij is de drijfkracht der filosofie; zij is de overbrugging van de ziel tot de machten die zij zoekt en onderzoeken vindt; en door deze erotische drift geraakt de ziel tot waarachtige kennis.

* * *

Deze Eros-gedachte nu is in den loop der eeuwen door de kunst op haar wijze nader uitgewerkt.

En dat onze meewere letterkunde er weer met naar voren treedt, is voornamelijk aan Jacques Perk te danken, of, te wijten, al naar men de dingen ziet.

Perk (gestorven in 1881, op 22-jarigen leeftijd) heeft den opbloei der nederlandsche letteren na 1880 voorbereid; en daarom is zijn werk altijd van betekenis; heeft Kloos Perk niet geschilderd als den goddelijken faun, die voor het eerst het gemanierde gezelschap van heeren en dames, die zich aan den disch des roems te goed deden, met zijn frissche natuurlijkheden heeft opgeschrikt?

Jacques Perk heeft in Mathilde, den bekenden sonnettenbundel, getoond, het begrip van „Eros“ op eigen wijze weer te willen benaderen. Eros wordt hem de macht, die de schoone ziel optrekt naar het goddelijke; Eros is de kracht van verlangen, dat uitgaat tot het waarachtig Schoone. De invloed, de nawerking van den middeleeuwschen Lante valt hier duidelijk op. Dante, evenals Petrarca, heeft de Platonische Eros-gedachte verbonden aan zijn ideale vrouwengestalte: Beatrice, die toch is voor hem het symbool der zuivere, schoone liefde, haar lach voert hem op en voedt hem ook op tot de werkelijkheid en opent die voor het oog; Beatrice, nu gezien als beeld van zuivere liefde, brengt in tot het nieuwe leven; zij is de weg, waarlangs de opgaande gedachten God vinden kunnen. En bij Petrarca wordt de Laura-gestalte eveneens het ideaal, zoo ge wilt, het idool, van deze schoonheidsvereering. Als Petrarca voor het eerst Laura ontmoet. Goeden Vrijdag 1327, dan verduistert de zon, uit medelijden met haar schipper; dan bloeit de liefde op, en die liefde voert hem

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Eros of Christus. I.

„De liefde is de vervulling der wet“, zegt de Schrift. Maar de mensch van deze eeuw heeft de stelling omgekeerd.

„De wet is de vervulling der liefde“, zoo heeft hij gezegd.

En als hij het zoo zegt, dan is „wet“ voor hem het Woord, het objectieve gezag, het groote gebod. En „liefde“ noemt hij dan zijn Eros, de verbinding tusschen hemel en aarde, de uitgang der ziel tot alle levendigheid. Die liefde nu schuift zich als dragend fundament onder de wet; zij maakt dus de wet, waaraan zij het wezen geeft uit zichzelf. Zij is de wetgeefster bij uitnemendheid.

En waar de bijbel de wet schuift onder de liefde, als haar draagkracht en haar eenigen maatstaf, daar plaatst de moderne mensch de liefde onder den opbouw der hoogere religieuze moraal; de liefde heeft alleen gezag voor hem, want zij is souverain in zichzelf. Eros, liefde, wordt tot wet; en haar vervulling, haar volwording is de vreugde der wet; het uur, dat de liefde doet rijpen, is tegelijk het uur van de afkondiging der wet, het uur, waarin de gehoorde van de wet heeft plaats gehad.

Daarom heeft de liefde niet te vragen naar de wet, noch te rekenen met „gezag“, want alle gezag, dat niet uit de liefde opkomt, is maar een waan, is slechts roof, gepleegd aan de majesteit van de liefde als opperste rechtspraak.

* * *

Het was dan ook geen vergissing, doch het was volle ernst, toen de dichter P. C. Boutens zijn bundel „Sonnetten“ inleidde met het woord van Sokrates uit „Platoons Drinkgelag“, dat van Eros spreekt, aldus:

„Waarom is het dan, dat ik beweer, dat een ieder man Eros behoort te eeren, en ik zelf hem

geeren zou. Zoo ze bleek des Evangelies. Want in dat dat onderwij en enige vr ze dan zou. de opsommi van het Ev een tijd wel geloovige, n voegt“, d.w.

Deze waa voor mensche aangaande E met de zalig verdiend. Wa selen blijft varen“ in en heeft v van zijn ge hem-zelf de zaligmakende meer dan t tekening di van den Zaa velen, die e met hem wa 4:10) in m openbaring k kan.

Er is derh wat vs 4 en maars en all verliesbare g gepaard gaat achtigheid de oskig weers tus Gods wel geeft van es V.

Wanneer over zielku allerminst de zielkund wijsbegeerte titel voor d binnenkort dekt echter chologie, z het onze w onder het

Er is in dat zoozeer de zielkund

Niet alle met dit vak en onderwij algemeen w wat voor ling zich le- zielkundig

Nu zou lange verhas woonlijk no formuleering zulks voor en nutteloos Prettiger,

langs den st het hoogste

Zoo is de taluur der gr Ronsard, Kem Epipsychidion

Aan Beatrice inhet immer dekt hij de

Eros, die he dat in en doo

Deze leerga zelf (tempel liefde, de van is een vrouw begrippen, di in dogmatische, van her het is de inw van Mathilde gouden glans symbool van

Ja, Eros v wist; want d geloof is voo thilde zelf we

Gij wijst Mij in aa Daar voel ik zie na

Gij, die Zigt Meed- t zij mij

Een ke De school die van buit

Volgens van 3 Sept.

eren, met een naar den tijd nog altoos be-
msel der leer-
aktheid voort-
igen, in welke
n voortvaren,
eens verlicht
maakt hebben
geworden zijn,
n Gods en de
afvallig zou
s minder zijn
gen en open-
terstellen, zou
Want evenals
L. zie vers 7,
Heiligen Geest
ribrengen zijn
angenaam zijn
en.
afwijking der
van den an-
vers 4 en 5
en.
ekken zooals
den prediker,
lijk niet meer
ik enz.

misschien niet
me opvatting
voorzichtig te
erzeker, dat
geen belofte
schrijven zal

chrituurplants,
an Novatus af
ou hier teveel
niet. Wat hij
ang, waarmee
sonen teekent,
= hij het juist
t, die hij zelf
antwoorden. En
j dan eenigen
hij eens een
daarom begin-
dat geen enkel
is, die laatste
pen is. Want
een volmaakt-
aating van du-
n, hoe iemand
n het, in vs. 1
in waartoe de
van den schrij-
f, zullen voort-
stig overleest,
at is. De zin
gelmatig door-
zonnen opsom-
de vers noemt
soemde, tot de
dat ze zullen

il dus zeggen:
el terugkomen;
en."

eelbeteekend
end — omdat
chuwing die hij
druk. Het zegt
n zijn; dat God
weer van die
st hun kunnen
ten zijn. Wei-

dat is Plato's
die; zij is de
die zij zoekend
erotische drift

op der eenwen-
tgewerkt.

er weer mee
Jacques Perk
le dingen ziet.

leefstijd heeft
na 1880 voor
an betekenis;
en goddelijke
rde gezelschap
isch des roems-
rijkheid heeft

kenden sonnet-
ros" op eigen
wordt hem de
het goddelijke;
tgaat tot het
elwerking van
lijk op. Dante.

Eros-gedachte
die: Beatrice
iere, schoone
iem ook op tot
oog; Beatrice
brengt in tot
clangs de op-
n bij Petrarca
d, zoo ge wilt,
Als Petrarca
Vrijdag 1327,
et haar schep-
de voert hem

geren zou Hij het hun, en nutteloos zou het wezen, zoo ze bleken avallig te zijn: te verwerpen het woord des Evangelies, dat ze eens schenen aan te nemen. Want in dat geval zou er inderdaad geen hope zijn, dat onderwys en prediking eenige kracht tot bekeering en eenige vrucht tot zaligheid bij hen zoude hebben, wijl ze dan zouden zijn menschen die ... en nu volgt de opsomming in vs 4 en 5 van gemeene werkingen van het Evangelie, die iemand oppervlakkig en voor een tijd wel den schijn kunnen geven van een waarachtig-geloovige, maar die (vs 9) niet „met de zaligheid gevoegd", d.w.z. niet zaligmakend zijn.

Deze waarschuwing schijnt wel wat scherp en hard voor menschen van wie de schrijver zelf zegt, dat hij zich aanstaande hen betere dingen verzekert en die (wel) met de zaligheid gevoegd zijn; maar ze was ten volle verdiend. Want wie maar altijd door bij de eerste begin-ningen blijft staan, en geen ernst maakt met het „voortvaren" in de kennis der waarheid, geeft anderen recht en heeft zelf reden om te twyfelden aan de echtheid van zijn geloof. Bij dien kan wat op anderen en op hem-zelf den indruk maakte van werking en vrucht des zaligmakenden geloofs te wezen, wel eens blijken niet meer dan tijd-geloof te zijn. Tijd-geloof dat, naar de teekening die Christus ervan geeft in de gelijkenis van den Zaaier, en naar voorbeelden als die van de velen, die eerst Jezus volgden, maar later niet meer met Hem wandelden (Joh. 6:66) en van Demas (2 Tim. 4:10) in innerlijk gewaarworden en uitwendige levens-openbaring het oprechte geloof zoo dicht nabij komen kan.

Er is derhalve geen twyfel aan of we hebben bij al wat vs. 4 en 5 noemen, met Calvijn, onze kantteekenaars en alle gereformeerde uitleggers, te denken aan verliesbare gaven van Gods gemeene genade, doch die gepaard gaan met zulk een overtuiging van de waarachtigheid des Woords, dat wie ze moedwillig en hard-nakkig weerstaat, om eindelijk het Woord en den Christus Gods wetens en wilens te verwerpen, daarmee blijk geeft van een verharding die geen hope meer laat.

V.

F.

WIJSBEGEERTE.

Iets over zielkunde.

Wanneer onder het hoofd „wijsbegeerte" „iets over zielkunde" wordt geschreven, dan is het allermint de bedoeling, daarmee te zeggen, dat de zielkunde als zodanig, zonder meer, onder de wijsbegeerte moet worden gerangschikt. De hoofd-titel voor deze rubriek — die hoogstwaarschijnlijk binnenkort toch een wijziging zal ondergaan — dekt echter voor een groot deel wel weer de psychologie, zoodat ik meen, dat in een blad als het onze wel over zielkunde kan worden gesproken onder het hoofd wijsbegeerte.

Er is in de laatste jaren misschien geen „vak", dat zoozeer de algemeene belangstelling heeft als de zielkunde.

Niet alleen zij, die door hun studie als vanzelf met dit vak in aanraking komen, als b.v. doctoren en onderwijzers, maar ook zij, die zich zoo wat algemeen willen oriënteren op het erf van datgene wat voor „populair-wetenschappelijke" behande-ling zich leent, vinden al spoedig allerlei van het zielkundig terrein buitengewoon interessant.

Nu zou het zeer wel mogelijk zijn, hier een lange verhandeling te geven over hetgeen we ge-woonlijk noemen, „de termen" en „de begrips-formuleeringen", maar het wil me voorkomen, dat zulks voor het gros onzer lezers een vrij droog en nutteloos betoog zou schijnen.

Prettiger, en ook meer beantwoordend aan het

langs den steilen weg der geestelijke inspanning tot het hoogste Goed, tot de volmaakte Schoonheid.

Zoo is de Eros-gedachte reeds ingedragen in de litte-ratuur der grooten. Straks volgen de kleineren. En over Rouard, Keats, Philip Sidney, Shelley, (denk aan zijn Eppychidion) loopt de weg ook tot Perk.

Aan Beatrice van Dante en Laura van Petrarca her-mint immers Mathilde van Perk.¹⁾ In haar ont-dekt hij de zuivere idee der schoonheid; en het is Eros, die hem uit doet gaan tot het hoogere zijn, dat in en door Mathilde zich in zijn leven verwezenlijkt.

Leze leergang van Eros wordt voor den dichter van-zelf tem-pel-gang; langs Eros' wegen bloeit de zuivere liefde, de waarachtige religie op, naar hij zegt. Mathilde is een vrouw van vleesch en bloed; en zij heeft begrippen, die de dichter niet aanvaarden kan; want in dogmatisch opzicht verschilt zij, de geloovige Room-sche, van hem, den critischen geest. Maar het is Eros, het is de innigste Liefde, die hem het diepere wezen van Mathilde doet zien; en nu wordt zij hem in gouden glans ontkent; ze wordt hem: de heilige maagd, symbool van schoonheid en licht.

Ja, Eros voert den tempel in, als hij Mathilde wijst; want de Moedermaagd van Mathildes dogmatisch geloof is voor den dichter niet meer noodig; is Ma-thilde zelf wel iets anders dan „Moedermaagd"?

Gij wijst mij naar de Moedermaagd, ik waan

Mij in aanbidding voor haar weggezonden...

Daar voel ik me eindeloos vree geschonken:

Ik zie naar haar — Mathilde, o bid ik aan:

Gij, die de Moeder mijner liefde zijt,

Zijt Moeder Gods, want God is mij de Liefde;

U zij mijn hart, mijn vlammend hart gewijd!

Een kerk rijst allerwegen aan uw zij —

De school van Eros maakt dan ook de profetie, die van buiten zou willen komen, overbodig, ja, zulke

1)

Volgens eigen verklaring van Perk in den Spectator van 3. Sept. 1881.

doel van ons blad, schijnt het me, dat hier af en toe, langere of kortere schetsen gegeven worden van bepaalde onderdeelen der zielkunde. Er is op het terrein van de experimenteele psychologie en op dat der kinderzielkunde zoo heel veel, dat schier ieder interesseert, en ook de wijsgeerige zielkunde heeft gewoonlijk nog wel de belangstel-ling van onze menschen.

Natuurlijk kan in dit blad niet veel anders en niet veel meer gegeven worden dan een soort algemeene oriëntering. Maar dan ook nog weer niet van dag tot dag en van week tot week, als in cursorische volgorde — neen, we zullen wellicht verhandelingen over een psychologisch onderwerp eens afwisselen met iets anders, om zoodoende ook hier de noodige variëteit te houden.

Nu is er juist op dit terrein in onzen tijd zeer groote behoefte aan eenige algemeene oriëntering. Het is merkwaardig, hoe door allerlei menschen de zielkundige termen worden dooreen gehaspeld.

Frater Rombouts, over wien we een paar weken geleden spraken in onze rubriek over „Op-voeding en Onderwijs", wijst er in zijn nieuwe boek „Nieuwe Banen" ook terecht op, dat het wel schijnt, alsof men zelfs op examens heel genoeglijk aan het haspelen mag zijn met de termen der psychologie. En dat niet alleen van de zijde der candidaten — ook de examinatoren doen heel knus mee, de termen eenvoudig te gebruiken „zooals 't valt'".

Een sterk staaltje voor de begripsverwarring vinden we in het officiële stuk, — het stuk, dat van het ministerie komt! — waarin de eischen voor het examen voor de hoofddiakte worden on-schreven. Daar wordt eerst geëischt „bekendheid met de algemeene zielkunde" en dat plus (2e): „eenige kennis van de uitkomsten der empirische en experimenteele zielkunde".

Ik weet niet, wie de gelukkige adviseur van den minister bij het samenstellen van dit program is geweest, maar dat deze wijze van zeggen alleron-gelukkigst is, staat wel vast. Immers algemeene zielkunde kan zonder eenig bezwaar ook experi-menteel zielkunde zijn, terwijl experi-menteel zielkunde heel wél onder de algemeene kan worden gerangschikt. Dit program staat op één lijn met een examenprogram, waarin zou ge-eischt worden: a. „eenige kennis van de huis-dieren", b. „eenige kennis van de poes en de kat". Ja, ook die laatste eigenaardigheid zit erin — want er had wel eens bij mogen staan, welk verschil men bedoelt aan te geven met dat em-pirische en experimenteele.

Zeker, men kan er verschil vinden — maar of ook de examinandi voor de hoofddiakte van beide eenige kennis moeten hebben? Is dat de bedoeling van den wetgever, dan had het wel wat duidelijker mogen gezegd worden. Zoo zien we, dat men zelfs in Den Haag, aan het deftige ministerie, nog wel eens een beetje les mag nemen in de psychologie — dat men althans eerst maar eens moet beginnen om na te gaan, wat al die „gekke" termen bij de zielkunde toch beteekenen.

Ondanks het feit, dat de psychologie zoo populair is, schijnt men dus zelfs in het hoogste (paedago-gische?) ressort in Den Haag nog niet geheel van derzelver moeilijkheden en geniephigheden overtuigd.

Nu — we zeggen dat bij herhaling — is het niet

1) Zie fr. Rombouts, „Nieuwe Banen", 1, 2.

profetie zou bij deze klaarte van zien een vondst der leugen zijn. Want

.... ieder minnend hart is kunstenaar —

De kunst is heilige liefde en leeft van sterven.

Daarom kan de dichter straks Mathilde, de vrouw van vleesch en bloed wel missen, als Eros den hand maar legt tusschen wat beneden en wat van boven is. Dan immers zal hij de zuivere liefde, de waarachtige heiligh-eid wel vinden. Ja, God zal hij ontmoeten: Eros' hand leidt den zoeker met grooter zekerheid dan het dogma ooit kan geven.

Het floers is weg van de eeuwigheid geschoven.

De Godheid troont diep in mijn trotsch genood;

en in die ontdekking komt de ziel hoog boven het „onverstand en de zielevoosheid" der twistende men-schen uit. De menschen met hun dogmatisch onver-stand disputeeren over God en het Goddelijke; hen brengt het objectieve Woord niet verder dan de duif en den sperwer, die eens twistten over het wezen Gods: de duif vond God een wezen, zooda zij zelf was: innig-zacht, met donzen wiken; maar de sperwer had een andere voorstelling: zijn God is sterk; hij „heeft vlucht en kracht; en kan op eens uit hooger luchten vallen, en die Volmaakte laat een juich-kreet schallen, wanneer zijn schoone nee een doffer slacht". Maar de twist der twee is puur onverstand; de wijze wil merkt al schamper op, dat ze toch allebei God met vleu-gels denken; en dat dus heider voorstelling, hoezeer in onderdeelen uiteengaand, een gemeenschappelijken trek vertoont in de uitbeelding van een god naar het beeld van elk voor zich. Maar hooger wijs-heid leert Eros aan den dichter. Immers: op „sleevens rots geharsten", is het onge geloof der dogmatische denkkracht overwonnen. Eros, de van binnen ontwakende drang tot kennis-door-de-liefde, leidt tot de hoogste ge-heimen op. Door de vrouw, Mathilde, komt de dichter tot de natuur; door de natuur tot de hoogste schoon-heid, het waarachtig zijnde, Mathilde, de werkelijke, is tenslotte heengegaan; zij bleef zichzelf. Maar de

onze bedoeling een zeer volledige lijst van „ter-men", wilt ge „termini technici" met derzelver beduiding, aan te bieden. Ik vrees, dat schier nie-mand der lezers zich ervoor zou interesseeren — of het mocht iemand zijn, die voor zijn hoofddiakte zat, en er op zinde, eens het examenprogram te „verbeteren".

Maar er is op dit gebied zoo heel veel interes-sants, en tegelijk zoo heel veel misverstand en (ook daardoor) onmogelijke opvatting van gebeur-tenissen in het zieleleven in het algemeen, en in het geestelijk leven in engeren zin, dat het ons gewenscht voorkomt, enkele van de meest voor de hand liggende dingen te bespreken.

Ware het niet, dat we in onze kringen onder „het zieleleven" gewoonlijk iets anders verstaan dan het leven der ziel, het leven van den geest in het algemeen, dan zou ik het liefst boven deze rubriek het opschrift plaatsen: „uit het zieleleven".

Maar dat gaat thans niet.

Daarom schijnt ons de algemeene term: „iets over zielkunde" het meest geschikt. Zij het ook, dat we bij elk der afzonderlijke onderwerpen ook een eigen opschrift zullen geven.

We mogen in dit verband niet nalaten te wijzen op een paar boeken, die pas verschenen zijn. In de eerste plaats denken we aan het reeds genoem-de werk van frater Rombouts, dat zeer ver-helderend kan werken. Wie er een kleine vijf gulden voor over heeft, een alleraardigst en goed oriën-teerend overzicht te bezitten van hetgeen op het terrein der zielkunde in de laatste jaren de belang-stelling heeft, kan er gerust op zijn, dat hij bij het aanschaffen van dit werk een uitnemenden gids verkrijgt.

Maar met alle genoegen zeg ik hetzelfde van het boek van de heeren P. van Duyvendijk en J. B. Visser, „Nieuwe Zielkunde".

Voor degenen, die zich niet al te goed ver-trouwen in de verhouding jegens den toch steeds Roomschen Rombouts, kan ik dit boek zelfs meer aanbevelen, dan dat van den geleerden fra-ter. Van Duyvendijk en Visser hebben ons een goed boek gegeven.

Neen, zij wezen geen eigen paden. Zij gaven geen nieuwe gezichtspunten. Hun werk is refe-reerend.

Maar ik ben daarvoor buitengewoon dankbaar. De bescheidenheid eert de schrijvers. Wanneer zij gepoogd hadden een eigen systeem te ontwerpen, dan was, vrij zeker, hun boek en hun systeem een mislukking geweest.

En, laten we het eerlijk zeggen — wie komt met de pretentie, in staat te zijn, een geheel nieuw systeem te ontwerpen, en een geheel eigen ziel-kunde nu reeds te geven, een zielkunde dan van eigen christelijk, of nog liever van gereformeerd standpunt, die moet één van tweeën: geen dag en geen nacht wachten, dat wonderwerk, waarnaar ieder, die eenigszins ter zake kundig is, met groote spanning wacht, uit te geven — of die moet zich ernstig bezinnen, of zijn werk wel óóit uitkomen mag — want ieder, die zich met deze dingen ernstig bezig houdt, verwacht een onrijpe vrucht.

We zijn nog niet klaar, om nu reeds een eigen zielkunde te krijgen, laten we dat eerlijk zeg-gen. De problemen en de moeilijkheden hebben zich in de laatste jaren met angstwekkende snel-heid vermenigvuldigd. De beschouwingen, die moe-ten worden weerlegd, zijn zoovele in aantal ge-worden in betrekkelijk luttelen tijd, dat alleen reeds

dichter groeide boven zichzelf uit; door Eros werd hij kunstenaar, die de godin der Schoonheid ziet dagen. En die Schoonheid wordt aanbeden; het Onze Vader wordt niet meer gezegd tot een transcendenten God, die hoog in den hemel woont, maar het wordt tot de Schoonheid nu geboden:

Schoonheid, o, Gij, wier naam geheiligd zij,

Uw wil geschiede; kome Uw heerschappij;

Naast U aanbidde de aarl geen andren god!

Wie eenmaal U aanschouwt, leefde genoeg;

Zoo hem de dood in dezen stond versloeg...

Wat nood? Hij heeft genoten 't hoogst genot!

Zoo wordt de vergankelijke Mathilde in de school van Eros gesublimeerd tot de eeuwige godheid; Eros geeft méér dan goden-schemering. Hij laat de god-heid lichten, met stralen om de slapen.

En Willem Kloos kan nu jubelen, dat „in Mathilde de Liefde eindelijk ook ons volk verschijnt, als wie zij bij alle groote dichters van alle tijden geweest is... En hiermede", zoo zegt hij, „heeft onze literatuur zich vastgeknoopt aan het lieflijkste en verhevenste van wat de verzonken geslachten hebben gezongen, aan de ideeën en idealen van een Plato, aan de bedwelmend-zoete mystiek van den vader der Italiaansche huma-nisten..."²⁾

En voordat een calvinist verwijten wil aan Kloos, dat hij ideeën noemt, wat droomen, en idealen wat idolen, afgoden, zijn, dient hij, wil hij eerlijk blijven, zich te herinneren, dat behalve de humanisten, ook de theologen wel meermalen den weg gebaad hebben tot deze Eros-verheerlijking.

Over die theologen daarom ook een enkel woord.

K. S.

2) Vg. de uitgave van Perk, van S. L. v. Looy, Amster-dam en Dr J. A. Nijland, Jacques Perk, Amsterdam, L. J. Veen, 1906.

P.S. Plaatsgebrek was oorzaak, dat dit artikel de vorige week bleef liggen. — Red.